

ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
СУМСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ЛІГА СТУДЕНТІВ АСОЦІАЦІЇ ПРАВНИКІВ УКРАЇНИ

**ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ
ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОСТІ ТА
БЕЗПЕКИ СУСПІЛЬСТВА**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції
(Суми, 21–22 травня 2015 року)

Суми
Сумський державний університет
2015

РОЛЬ ДЕРЖАВИ ЯК ГАРАНТА ІНСТИТУЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У РАМКАХ СОЦІАЛЬНОГО ДІАЛОГУ У СФЕРІ ПРАЦІ

Гніденко В. І.

*Інститут юриспруденції та міжнародного права, Східноукраїнський національний
університет ім. В. Даля*

Капліна Г. А.

*к.ю.н., доц. кафедри правознавства, Східноукраїнський національний університет
ім. В. Даля*

У сучасних умовах питання забезпечення соціальної злагоди набуває першочергового значення, а його вирішення неможливе без ефективного та всебічного захисту інтересів усіх учасників соціально-трудових відносин. Роль держави полягає у створенні такої системи на базі соціального партнерства та організації соціального діалогу між профспілками і роботодавцями.

Дослідженню науково-теоретичних та прикладних аспектів державного регулювання розвитку соціального діалогу присвячені наукові праці численних вітчизняних і зарубіжних вчених, зокрема: О. Бражко, Н. Волгіна, А. Гірник, О. Грішної, Р. Колосової, А. Колота, Г. Мелік'яна, А. Мерзляк, С. Мельника, В. Міненка, Г. Осового та ін. Мінливість та динамічність соціально-трудових відносин вимагають постійного оновлення науково-методичного забезпечення їх державного регулювання.

Вважаємо, що беззаперечним є те, що сьогодні важлива роль у розвитку соціального діалогу належить саме державі та її органам. У здійсненні соціального діалогу вона відіграє різні ролі та виконує різні функції. Державі сьогодні належить провідна роль і тому, що вона повинна створювати умови, які б задовольняли потреби роботодавців та профспілок шляхом узгодження їхніх інтересів з питань соціально-економічної політики [1, с. 147]. Сьогодні держава одночасно виконує подвійну роль: як законодавець та арбітр у вирішенні колективно-трудових спорів і як роботодавець.

Для визначення ролі держави в становленні та функціонуванні системи соціального діалогу та його інституційному забезпеченні важливе значення має розгляд тих наукових концепцій, що послужили теоретичним фундаментом для перегляду місця й ролі держави в управлінні суспільством та принципів її взаємодії з інститутами громадянського суспільства.

На рубежі XIX-XX ст. з'являються концепції державного регулювання соціально-трудових відносин. Зокрема, у США з кінця XIX до 30-х рр. XX ст. впливовими були дві моделі державного регулювання: перша з них обмежувала роль уряду, а відповідальність за стабільність соціально-трудових відносин перекладала на учасників виробничого процесу (ліберально-корпоративна модель); друга – передбачала закріплення за державою активної ролі посередництва в трудових конфліктах (модель етатистського корпоративізму) [2, с. 57].

Соціальний діалог як теорія став найважливішою складовою частиною західнонімецького неолібералізму – теорії «соціального ринкового господарства». В 1957 році виходить у світ книга Л. Ерхарда «Добробут для всіх», де автор розглядає «ідеологію партнерства» як важливу умову успішного економічного розвитку суспільства. Головна його теза: від зростання виробництва повинні виграти всі – і наймані робітники, і роботодавці. Л. Ерхард закликав робітників і підприємців до почуття «соціальної відповідальності». Він вважав, що протилежні

інтереси різних соціальних груп є основним ворогом цієї ідеології, тому їх необхідно погоджувати з метою досягнення інтересу вищого порядку – «блага суспільства» [3, с. 141].

За своєю суттю сучасна держава виступає як інститут, покликаний реалізувати соціальні інтереси, погоджуючи їх, тим самим забезпечуючи стабільність суспільства, але доволі часто ми зіштовхуємося з обставинами, коли держава з тих чи інших причин (наприклад, обмеженість ресурсів) не має змоги забезпечити реалізацію всіх багатоманітних інтересів та потреб, тому вона надає право та забезпечує можливість соціальним суб'єктам самим вирішувати приватні, локальні проблеми, розробляючи механізми партнерської взаємодії цих суб'єктів, забезпечуючи ухвалення сумісних рішень із спірних питань і їх реалізацію, контролюючи їх узгодженість з державними інтересами.

Слід зазначити, що держава - роботодавець в особі адміністрації державних підприємств поряд з іншими роботодавцями також бере участь у ринковій конкуренції. Подвійна роль держави негативно впливає на розвиток соціального діалогу. Як власник засобів виробництва, через відповідну систему управління ними, держава, тобто управлінський апарат у стосунках із профспілками намагається вирішувати проблеми значною мірою за рахунок працівників. У той же час уряд не може не шукати діалогу з профспілками, аби створити певний соціальний клімат, необхідний для проведення докорінної ринкової перебудови [4, с. 24]. Наголошуємо, що держава в ролі роботодавця намагається переорієнтовувати профспілки на захист своїх інтересів, а не найманих працівників. Це не завжди позитивно впливає на розвиток соціального діалогу та його інституційне забезпечення.

Інституційне забезпечення соціального діалогу відбувається завдяки створенню певних структур: органів соціального діалогу відповідних рівнів. Ці органи діють на засадах наявності представників трьох сторін: роботодавців, профспілок та держави. Головною метою цих органів є захист соціально-економічних інтересів найманих працівників та роботодавців [5].

Національна рада є консультативно-дорадчим органом при Президентові України, який утворюється зі сторін соціального діалогу, а саме: представників Кабінету Міністрів України, всеукраїнських професійних спілок та їх об'єднань, всеукраїнських об'єднань організацій роботодавців [6, с. 67]. Даний орган розробляє та вносить Президентові України пропозиції з питань формування та реалізації державної соціально-економічної політики.

Органам місцевого самоврядування рекомендовано сприяти розвитку співробітництва з організаціями профспілок і роботодавців та створенню умов для узгодженого вирішення питань, що виникають у соціально-економічній сфері [7, с. 43]. На територіальному рівні утворюються постійно діючі органи – територіальні тристоронні соціально-економічні ради, до складу яких входять представники профспілок, роботодавців та держави.

Очевидно, державу більше влаштовують неформальні механізми, ніж формальні процедури. У країнах, де складним стало добиватися згоди між соціальними партнерами (як це відбувається зараз в більшості західноєвропейських індустріальних країн, що зіткнулися з економічними проблемами), уряди все більш схильні виконувати активну роль в соціальному діалозі і вдаватися до неформальних процедур, що дозволяють консультуватися безпосередньо з працедавцями і профспілками. Наприклад, в Бельгії звичними стали зустрічі

прем'єр-міністра у супроводі заступника прем'єра і інших зацікавлених міністрів два або три рази на рік з так званим «Клубом десяти», тобто з десятьма вищими посадовими лицями профспілок і організацій працедавців. В більшості випадків цим зустрічам передують ще більш неформальні наради міністрів і деяких представників працедавців або профспілок.

Реалізація завдань соціально-комунікативного механізму забезпечується в результаті взаємодії структурних елементів соціального діалогу, серед яких:

- система підтримки постійного переговорного процесу між представниками інститутів соціального діалогу (профспілок, об'єднань роботодавців та владних структур);

- постійно діючі органи (тристоронні комісії) з регулювання соціально-трудова відносин;

- встановлення й дотримання процедур узгодження інтересів і позицій сторін.

В Україні триває процес розширення рамок соціального діалогу на всіх рівнях, характерний для всього світового співтовариства. Національна модель соціального діалогу на даному етапі характеризується значною роллю органів державної влади у погодженні соціально-трудова відносин та недостатньо дієвою участю роботодавців у їх договірному регулюванні.

Подальший розвиток соціального діалогу передбачає поступовий перехід від патерналістської моделі реалізації соціальних функцій держави до субсидіарної.

У сучасній Україні роль органів державної влади у регулюванні соціально-трудова відносин динамічно змінюється у зв'язку з формуванням самостійних учасників цього процесу як із боку роботодавців, так і з боку найманих працівників. Створюються передумови для перетворення державних структур у третього рівноправного суб'єкта соціального партнерства. Органи державного управління поступово відходять від безпосередньої участі у виробничому процесі й перетворюються на нейтрального арбітра у відносинах найманих працівників і роботодавців. Для забезпечення безперервності цього процесу потрібно законодавчо визнати пріоритет соціального діалогу над державним управлінням. Адже, як показує світовий досвід саме це є ефективним інструментом переходу від державного управління соціально-трудова відносинами до реальної демократизації цього процесу. Цивілізований діалог між соціальними партнерами має стати основою та передумовою прийняття будь-яких владних рішень на рівні держави.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Нечитайло Н. Соціальний діалог. Огляд концепцій та Європейського досвіду / Н. Нечитайло // Соціальне партнерство – шлях до злагоди. – К., 2003. – С. 144-154.

2. Ростиашвили К.Д. Государственное регулирование в либерально-демократической системе / К.Д. Ростиашвили // Полис. – 1996. – №. 6. – 73 с.

3. Эрхард Л. Благосостояние для всех / Л. Эрхард. – М., 1991. – 241 с.

4. Скуратівський В.А., Палій О.М. Основи соціальної політики / В.А. Скуратівський, О.М. Палій. – К. : МАУП, 2002. – 200 с.

5. Сіленко А. Моделі соціального партнерства в сучасному світі / А. Сіленко // Нова політи-ка. – 2000. – № 2. – С. 25-30.

6. Соціальне партнерство – шлях до злагоди: практика, проблеми, здобутки, перспектива. – К. : Проект МОП «Україна : сприяння реалізації основних принципів та прав у світі праці», 2003. – 279 с.

7. Соціально-трудова відносина в Україні : тенденції розвитку та перспективи. – К. : Міленіум, 2003. – 69 с.